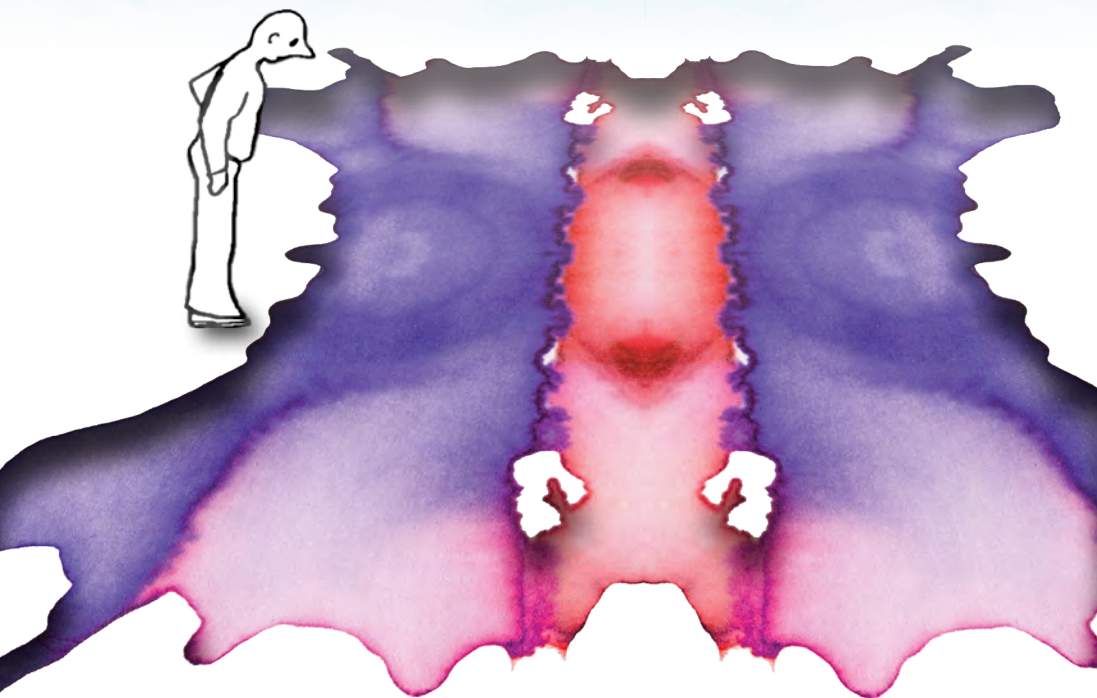

Lidská pohybová determinanta v Rorschachově metodě

Martin Seitzl, Martin Lečbych

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Lidská pohybová determinanta v Rorschachově metodě

Martin Seitl, Martin Lečbych

Olomouc 2016

Recenzenti: prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc.
prof. PhDr. Jiří Šípek, Ph.D.

Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky finanční podpoře Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2013 z Fondu pro podporu vědecké činnosti.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Martin Seitl, Martin Lečbých, 2016

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2016

ISBN 978-80-244-4929-6 (print)

ISBN 978-80-244-5011-7 (online : PDF)

Obsah

1 / Úvod	5
2 / Studie lidské pohybové determinanty	8
2.1 Vymezení výzkumné oblasti.....	8
2.2 Výzkumný problém a cíle	9
2.3 Výzkumné otázky.....	12
2.4 Metodologie výzkumu.....	13
2.5 Metody	13
2.6 Základní a výzkumný soubor	15
2.7 Design sběru dat.....	16
2.8 Postupy zpracování dat z Rorschachovy metody.....	18
2.9 Primární úprava výzkumného souboru.....	18
2.10 Etika výzkumu	22
3 / Vývoj konceptu lidské pohybové determinanty	25
3.1 Vymezení lidské pohybové determinanty.....	25
3.2 Pojetí pohybových odpovědí v díle Hermanna Rorschacha.....	27
3.3 Pohybová determinanta v souvislostech výzkumu alexithymie.....	32
3.4 Psychoanalytické pojetí lidské pohybové odpovědi v díle Paula Lernerera	36
3.5 Percepčně analytická škála pro vrcholový management	40
3.6 Piotrowského a Barrellovy subkategorie lidské pohybové odpovědi.....	46
4 / Lidská pohybová determinanta v soudobých systémech	52
4.1 Skórování	52
4.2 Interpretace lidské pohybové determinanty v psychometrických systémech	61
4.3 Interpretace M ve vztahu k interpersonální adaptaci.....	63
5 / Lidská pohybová determinanta ve výsledcích studie	70
5.1 Lidská pohybová odpověď a stratifikační proměnné	70
5.2 Analýza lidské pohybové odpovědi ve vztahu k proměnným Hand testu.....	77
5.3 Lidská pohybová odpověď a teorie vztahové vazby	88
5.4 Lidská pohybová odpověď a redukce interpersonální úzkosti	105
5.5 Lidská pohybová odpověď a emoční empatie	123
6 / Diskuse nad výsledky	137
6.1 Výsledky.....	137
6.2 Celkové zhodnocení kvalitativních kategorií M.....	150
6.3 Design studie	152
7 / Závěr	153
8 / Souhrn	154
9 / Summary	155
10 / Literatura	157
11 / Jmenný rejstřík	166
12 / Věcný rejstřík	167

1 / Úvod

Jedním z hlavních úkolů psychologické diagnostiky při posuzování osobnosti je adekvátně postihnout rozdíly mezi lidmi, které jsou podmíněné jejich jedinečností. Výsledky diagnostiky umožňují osobnost popsat, interpretovat, a je-li to třeba, naplánovat adekvátní intervenci. Techniky, nástroje a metody určené k posuzování osobnosti tvoří značně různorodou množinu. Reflektuje strukturální složitost osobnosti i komplexní dynamiku, která se v osobnosti uplatňuje při naplňování a rozvíjení vazeb mezi jejími strukturálními složkami stejně jako při expresi jednání a chování. Imperativ na zachycení interindividuálních rozdílů však dává všem technikám, nástrojům a metodám jednu společnou charakteristiku, kterou je potenciál zachytit i zcela mimořádné, intenzivní či ojedinělé vlastnosti osobnosti. Část množiny metod, orientované na temperamentové a charakterové dispozice, navazuje na teorie předpokládající, že jednotlivé vlastnosti osobnosti jsou všem lidem společné a lidé se liší v intenzitě nebo míře této vlastnosti. Zpráva o neobvyklé charakteristice osobnosti je pak spojena buď s velmi vysokou, nebo naopak velmi nízkou mírou sledované charakteristiky u posuzovaného jedince. Odlišná skupina metod, reprezentovaná robustní Rorschachovou metodou, navazuje na koncepty posuzující osobnost v akci, tedy zohledňující vedle strukturálních charakteristik i dynamické zdroje osobnosti. Metody z této skupiny se méně zabírají společnými vlastnostmi a naopak soustředí svoji pozornost na ty vlastnosti osobnosti, které konkrétní člověk uplatňuje při zvládnutí různých životních situací. I když se i zde setkáváme s vlastnostmi, které jsou sycené v různé míře u všech lidí, pozornost je věnována také vlastnostem, které při svých adaptačních strategiích používá jen část populace. Vedle kvantity je u těchto proměnných předmětem zájmu současně jejich kvalita a interakce s dalšími vlastnostmi osobnosti.

Projekce lidského pohybu do statického, dvojrozměrného a současně mnohoznačného podnětového materiálu patří bezesporu mezi mimořádné projevy osobnosti. Při zpracování podnětů z vnitřního i vnějšího prostředí, přípravě odpovědi na tyto podněty a jejím samotném projevu se komplex osobnostních vlastností spojených s pohybovou odpovědí vyskytuje jen u části populace a současně je provázen značně rozdílnými kvalitami. Tyto kvality zasahují do řady oblastí osobnosti a jejího jedinečného profilu.

V Rorschachově metodě je projekce lidského pohybu zaznamenána prostřednictvím lidské pohybové determinanty, která je při použití systémů s původem v anglofonních zemích obvykle označována jako velké písmeno M. Pozornost je této determinantě věnována od okamžiku prvního publikování metody v roce 1921 (Rorschach, 1942) a tradičně je předmětem zájmu výzkumu i praxe s ohledem na její

význam při adaptaci člověka v jeho prostředí. Autoři, kteří v uplynulých 100 letech rozvíjeli odkaz Hermanna Rorschacha, ověřovali souvislost lidské pohybové determinanty s různými oblastmi osobnosti. Nejrozšířenější systém administrace, vyhodnocení a interpretace, Komprehenzivní systém ve své 4. edici (Exner, 2003), přiznává lidské pohybové determinantě roli v sedmi z osmi oblastí osobnosti (kontrola stresu, situační stres, afektivní rysy, zpracování informací, interpersonální percepce, sebepercepce), posuzovaných Rorschachovou metodou.

Lidská pohybová determinanta je projevem vlastnosti osobnosti, pravděpodobně konstituované komplexem kognitivních schémat, osobnostních dispozic, motivačních sil i zkušeností. Prvořadě jde ale o formu interpretace podnětu, vkládající lidský rozměr do nestrukturovaného materiálu, který objektivně obsahuje pouze dílčí charakteristiky lidského těla či těl a je statický. Akcentace lidského námětu v interpretacích neutrálních podnětů a kvalita těchto interpretací vedou k úvahám o sebeperpenci a interpersonální adaptaci posuzované osoby. Jak uvádí Weiner (2003), úvahy o sebeperpenci a interpersonální adaptaci jsou konkrétně spojeny s tématy sebeúcty, posuzování vlastní identity jako smysluplné, zájmu o druhé, prožitku z intimity, rovnováhy mezi spoluprací a soutěživostí a v neposlední řadě s tématem empatie.

Právě tyto úvahy stály v základech studie, která je představena na dalších stranách. Jejím cílem je prezentovat nově zjištěné vztahy mezi lidskou pohybovou determinantou a interpersonální adaptací, s přihlédnutím k otázkám sebeperpenci, které nelze od interpersonální adaptace smysluplně oddělit. Prostředkem naplnění cíle je vlastní empirická studie ověřující statistickou souvislost mezi lidskou pohybovou determinantou, jejími kvalitativními kategoriemi a různými kritérii interpersonální adaptace odvozenými ze stratifikace a psychodiagnostických metod. Hlavní pozornost je věnována výsledkům psychodiagnostických metod navazujících na interpersonální koncepty osobnosti, které nebyly ve vztahu k Rorschachově metodě a lidské pohybové determinantě řešeny vůbec nebo jen ojediněle. Souběžně jsou diskutovány historické a aktuální přístupy k vyhodnocení a interpretaci lidské pohybové determinanty včetně praktických škál.

Publikace je členěna v duchu svého cíle. První část se věnuje vymezení designu a metodologie studie. Ve druhé části (kapitoly 3 a 4) jsou představeny širší souvislosti dosavadního stavu poznání o lidské pohybové determinantě v kontextu naší studie. V páté části jsou pak jednotlivě uvedeny teorie, přístupy a nástroje vhodné pro diagnostiku interpersonálních vlastností osobnosti spolu s výsledky deskriptivní a interferenční statistiky ve vztahu k lidské pohybové determinantě. Výsledky jsou následně souhrnně diskutovány v kapitole 6.

Studie jako celek dílem shrnuje dosavadní poznatky o lidské pohybové determinantě a dílem představuje základní výzkum, který rozšiřuje dosavadní poznatky

o charakteru této determinanty. Věříme, že obě části publikace poskytnou odborné veřejnosti se zájmem o Rorschachovu metodu odpovědi na řadu otázek a současně otevřou prostor pro otázky nové.

---

2 / Studie lidské pohybové determinanty

2.1 Vymezení výzkumné oblasti

Lidská pohybová determinanta tvoří integrální součást vyhodnocení a interpretace Rorschachovy metody (ROR) od jejího vzniku. Od počátku byla u zdravé populace spojována s inteligencí, produktivním myšlením a pozitivní emotivitou (Rorschach, 1942). Současně bylo autorem původního kognitivního experimentu M spojeno s determinantou chromatické barvy (C) v klíčový poměr EB (Erlebnistypus), který diferencuje mezi lidmi hledajícími primární uspokojení svých základních psychických potřeb ve svém vnitřním prožívání nebo naopak v interakci sebe s vnějším světem. Převažující příklon k lidské pohybové determinantě nebo k determinantě chromatické barvy v rámci poměru EB umožňuje identifikovat jeden z dominantních stylů při zpracovávání podnětů a následném reagování, označovaných jako introverze a extraverze. Příklon k introverznímu nebo extratenznímu stylu je natolik významnou proměnou, že je nutné ji zvážit před interpretací řady dalších oblastí osobnosti (Rorschach, 1942). Jak později zformuloval Samuel Beck, sycení poměru EB vyjadřuje také míru dostupných zdrojů ke kontrole a zvládnání zátěže. Kognitivních v případě lidského pohybu a afektivních v případě chromatických barev, podporujících společně adaptaci jedince v jeho prostředí (Viglione, 1993). Lidská pohybová determinanta se prostřednictvím EB také podílí na určení vzorců rozhodování, které konkrétní jedinec prioritně užívá při své adaptaci (Polák & Obuch, 2011). Postupem času se determinanta M stala jednou z nejvíce zkoumaných ve vztahu k širokému spektru osobnostních vlastností a byla označena za nejpřímější reprezentaci myšlení v Rorschachově metodě. Pozitivně byl ověřen vztah lidské pohybové determinanty k inteligenci, kreativitě a fantazii (Exner, 2003).

Skrze uvedená zjištění o kognitivním charakteru lidské pohybové determinanty a významu EB při celkovém uvažování o osobnosti s využitím Rorschachovy metody se M uplatňuje při interpretaci sedmi z osmi oblastí osobnosti v Komprehenzivním systému (Polák & Obuch, 2011). Přestože se však jedná o projekci lidského pohybu do statického materiálu, pozice M při interpretaci interpersonální adaptace a sebepercepce hraje ve srovnání s dalšími pěti oblastmi osobnosti odlišnou roli. V obou případech se setkáváme s interpretací M až v závěru definovaného krokového procesu s požadavkem na zhodnocení projektivního potenciálu odpovědí obsahujících M, a to formou kvalitativní analýzy. Kromě uvedeného se M uplatňuje ještě při posouzení HRV (human representational variable) v rámci interpersonálního

trsu, ale to spíše v nepřímé podobě (Viglione, Perry, Jansak, Meyer, & Exner, 2003). Zdrojem odlišné pozice M při posuzování interpersonální adaptace a sebepercepce se staly výsledky výzkumných studií zahrnutých do Komprehenzivního systému, které pouze v ojedinělých případech identifikovaly souvislost mezi výskytem lidské pohybové determinanty a dvou zmíněných oblastí. Exner (2003) na tento závěr navazuje poznatkem, že k výrazně odlišným závěrům dospěly spíše studie, které vedle kvantitativní M zohlednily současně její souvislost s dalšími proměnnými, specifikujícími blíže kvalitu M. Z toho vyvozuje, že posuzování samotné kvantitativní M bez zvážení EB a dalších proměnných je do značné míry chybné a platí to zejména pro otázky sociálně efektivního chování a interpersonální adaptace (Exner, 2003). Kvalitativní zhodnocení M v rámci analýzy jednotlivých rorschachovských protokolů se tak jeví být vhodnou cestou. Při práci s výzkumnými soubory je možné jako kvalitativní charakteristiky M užít další skóry (zvláště kvalitu formy, aktivitu a pasivitu pohybu, kooperativní a agresivní pohyb), případně klasifikovat kvalitativní znaky odpovědí prostřednictvím nových experimentálních skóru. Prostřednictvím experimentálních skóru, plnicích roli kvalitativních informací, lze odpovědi s lidskou pohybovou determinantou třídit a ověřovat vztah těchto kategorií k otázkám úspěšné interpersonální adaptace.

2.2 Výzkumný problém a cíle

Problematiku interpersonální adaptace lze posuzovat standardními nástroji psychologické diagnostiky. Jednou z variant je vytvoření klasifikace a s jejím využitím zhodnotit dlouhodobé či krátkodobé biografické údaje. Dále je možné požádat o zhodnocení interpersonální úspěšnosti respondentů jejich minulé a/nebo současné více či méně blízké osoby. Finálně lze pak provést testovou psychologickou diagnostiku, a to jak na úrovni sebesposuzovací, tak na úrovni projektivní. Uvedené varianty kopírují způsoby poznávání osobnosti, jak je ve své přelomové publikaci z roku 1957 uvádí T. Leary (2004) a jejich kombinace lze označit za dobrou praxi aplikované psychologie.

Pozornost aktuální studie je zaměřená na testovou psychodiagnostiku interpersonálních vlastností osobnosti, ve které se odráží různé psychologické školy a tradice. Mezi uvedené koncepty patří strukturálněanalytický model osobnosti E. E. Wagnera zaměřený na predikci akčních tendencí chování. Modelu osobnosti odpovídá projektivní Wagnerův Hand test, jehož interpretační možnosti sice přesahují interpersonální oblast, ale mezilidské otázky tvoří jeho významnou část (Lečbych, 2013b). Významně odlišnou teorii vztahového chování představuje Learyho klasifikace kruhově uspořádaných interpersonálních dispozic, která navazuje na dílo H. S. Sullivana (Leary, 2004). Teorie našla svoji aplikaci v dotazníkové metodě ICL,

disponující formou pro sebezposouzení i posouzení druhého (Leary, Laforge, Suczek, Kožený, & Ganický, 1976). Přes dočasný útlum zájmu o problematiku interpersonálních dispozic došlo později k obnově pozornosti, věnované odkazu T. Learyho, v díle J. Wigginsa a nalezení paralel v pětifaktorové teorii, konkrétně ve faktorech Extraverze a Přívětlivost (Seitl, 2012). Další teorie, kterou lze označit za dominantně interpersonální, má shodné psychoanalytické kořeny jako dílo T. Learyho, ale zcela odlišný vývoj. Teorie citové vazby mezi dítětem a primární pečující osobou, postulovaná J. Bowlbym (2010), expandovala ve druhé polovině 20. stol. nejprve do oblasti blízkých vztahů dospělých (např. Hazan & Shaver, 1987; Lacinová & Neuzilová Michalčáková, 2014; Pidgeon & Giufre, 2014) a později jí byl přiznán potenciál univerzálního interpretačního rámce dospělé vztahovosti (Hazan & Shaver, 1994; Mikulincer & Shaver, 2007). Přestože existuje řada přístupů k diagnostice vztahové vazby, významnou popularitu si získal sebezposuzovací dotazník vztahové vazby ECR (Brennan, Clark, & Shaver, 1998), který byl adaptován do české verze ECR-CZ (viz Lečbych & Pospíšilíková, 2012; Seitl, Charvát, & Lečbych, in press). K problematice interpersonální adaptace má vztah také empatie, která je v našem případě považována za vlastnost osobnosti dispozičního charakteru. Byť se nejedná o jednu ucelenou teorii, ale spíše o řadu více či méně blízkých konceptů, které jsou aplikovány v navazujících diagnostických nástrojích, tvoří míra empatie jeden z přínosných zdrojů informací při diagnostice osobnosti. Pro posuzování empatie je klíčové, že je obvykle považována za multidimenzionální konstrukt (např. Davis, 1983; Dostál, Plhánková, & Zášková, 2014), v němž jsou zdůrazněny zejména dimenze kognitivní a emocionální. S ohledem na skutečnost, že Weinerův (2003) popis vztahu empatie a lidské pohybové determinanty odpovídá více kognitivním aspektům empatie, rozhodli jsme se naopak zaměřit pozornost na empatii emoční. K zachycení dispozice emoční empatie byla využita škála EES (Caruso & Mayer, 1998) v experimentálním překladu do češtiny. Škála byla dříve v jiné verzi překladu využita Záškovou a Mláčkem v jejich studii o prosociálním chování a empatii (2009).

Uvedené teorie a jejich nástroje jsou používány jak ve výzkumu, tak praxi psychologické diagnostiky v kontextu zjišťování interpersonální adaptace a sebepercepce. Stejně tak je tomu u Rorschachovy metody. Dosud však nebyla uspokojivě ověřena souvislost mezi lidskou pohybovou determinantou v ROR, tříděnou podle kvalitativních ukazatelů, a výsledky dalších zmíněných projektivních a sebezposuzovacích metod reagujících na problematiku interpersonální adaptace z úhlu pohledu různých teorií osobnosti.

Přístup k interpersonální adaptaci se u všech zmíněných metod liší, protože ani jedna dvojice metod nemá shodný teoretický základ. Současně je vzájemná souvislost výsledků projektivních a sebezposuzovacích metod limitovaná příslušností jednotlivých skupin metod k odlišným úrovním osobnosti. Leary (2004) umístil

sebeuposuzovací metody na druhou úroveň svého modelu poznatelnosti osobnosti, kterou označil jako úroveň vědomé komunikace. Projektivní metody zaujímají dvě vyšší úrovně modelu, tedy náročnější na poznatelnost, které nesou označení úroveň soukromé percepce (3) a úroveň nevyjádřeného/opominutého (4).

Sebeuposuzovací metody obvykle užívají principu, při kterém respondent posuzuje míru vhodnosti různých výroků pro své prožívání a chování. Značná část výroků je formulována ve směru pozorovatelného chování. Tento princip umožňuje využít výsledky sebeuposuzovacích metod k vyslovení závěrů o aktuálním sebeobrazu respondenta ve směru přesně ohraničených dispozic stabilního charakteru a případně porovnat sebeobraz s pozorovatelným chováním. Do určité míry je možné uplatnit výsledky ve vztahu k predikci budoucího chování, přestože možnosti predikce jsou limitované neznalostí požadavků budoucích situací a jedinečných interakcí jednotlivých dispozic v dynamice osobnosti. Stabilita dispozice v čase ale jednoduše předpokládá, že chování od ní odvozené nastane i v budoucnu, což empirické studie do určité míry potvrzují (např. Schmidt & Hunter, 1998).

Projektivní metody naproti tomu pracují s analýzou komplexních celků chování a oslovují tak širší pole osobnostních vlastností. Řada těchto vlastností se projevuje pouze za tematicky či situačně specifických podmínek aktualizovaných projektivním materiálem, proto výsledek mnohem více odpovídá kvalitám bezprostřední dynamiky a kapacit osobnosti. Bezprostřední odraz dynamiky osobnosti v běžně pozorovatelném chování je ale spíše proměnlivý. Jako kritérium pro zhodnocení souběžné validity výsledků implicitní (projektivní) diagnostiky je možné uplatnit místo pozorovatelného chování výsledek z explicitní diagnostiky (např. sebeuposuzovací). V tom případě ale navíc nastupuje podstatný vliv neochoty vědomě připustit obtíže v některé z osobnostních oblastí (Bornstein, 2002). Právě uvedená neochota respondentů pracovat vědomě i se svými osobnostními nedostatky jde za rámec možností sebeuposuzovacích metod a ovlivňuje možnost srovnat výsledky sebeuposuzovací a projektivní diagnostiky v naší studii.

Potenciální riziko diskrepance mezi dynamikou osobnosti a pozorovatelným chováním pak platí obzvláště pro prediktivní validitu. Jak uvádí Exner (2003), většina jedinců moduluje svoje interpersonální jednání podle způsobu, kterým prožívají a interpretují situaci, bez ohledu na vnitřní charakteristiky s výjimkou těch jedinců, kteří jsou natolik málo flexibilní, že selhávají v adaptaci na široké spektrum interpersonálních situací. Zjištění z projektivních metod tak nekorespondují s chováním jedinců v jejich reálném životě v takovém rozsahu, jak by bylo možné očekávat (Exner, 2003). Jak však uvádí Weiner (1997) ve svém zhodnocení možností Rorschachovy metody, je i tak možná predikce budoucího chování. Nikoliv však cestou stabilních a jasně ohraničených dispozic, ale cestou dlouhodobé predikce

osobnostního stylu. Tento osobnostní styl zahrnuje i postoje k druhým lidem a preferovaný styl vztahovosti (Weiner, 1997).

Závěrem lze k odlišným úrovním diagnostiky konstatovat, že na jednu stranu jsou odlišné výsledky mezi projektivními a sebeposuzovacími metodami do značné míry očekávány a hledání jednoznačných paralel mezi výsledky obou typů metod je svým způsobem chybou, jak potvrdily předcházející studie (viz např. Costa & McCrae, 2005). Na druhou stranu oba typy metod umožňují predikci chování, i když každý z nich jinou formou.

Bez ohledu na úroveň diagnostické perspektivy je koncept úspěšné interpersonální adaptace, jako výsledku lidského chování, více méně jeden. Weiner (2003, s. 170) konstatuje, že adaptivní interpersonální vztahy jsou charakteristické schopnostmi:

- a) udržet přiměřenou úroveň zájmu, zapojení se a komfortu v interakci s druhými,
- b) očekávat intimitu a bezpečí v těchto mezilidských vztazích,
- c) udržet rovnováhu spolupráce a přijetí na jedné straně se soutěživostí a asertivitou na druhé straně,
- d) vnímat lidi a sociální situace správným a empatickým způsobem.

I když jsou přístupy diagnostických metod rozdílné, zaměřují se každý svým originálním způsobem na zdroje, které ovlivňují výše popsané body a přinášejí v rámci psychologického výzkumu i praxe informace, se kterými psycholog pracuje při interpretaci, případně při plánování intervence. Mezi proměnnými Rorschachovy metody a dalšími metodami, včetně sebeposuzovacích, by měla existovat přiměřená souvislost, odpovídající proměnné posuzované v konkrétním případě, jak ostatně potvrdily výzkumy realizované v minulosti (např. Jočić, 2005; Lečbych & Seitl, 2013; Schneider, Huprich, & Fuller, 2008).

Cílem aktuální studie je ověřit míru souvislosti mezi kvalitativně tříděnou lidskou pohybovou determinantou v Rorschachově metodě a dalšími metodami zaměřenými na otázky interpersonální adaptace a sebepercepce.

2.3 Výzkumné otázky

Studie má formu explorativního základního výzkumu, nejde o replikaci předchozích výzkumných zjištění. Z uvedeného důvodu byly stanoveny výzkumné otázky, které nejsou již konkretizovány do formy hypotéz.

1. Jaké existují souvislosti mezi lidskou pohybovou determinantou tříděnou podle kvalitativních proměnných a biografickými údaji interpersonální adaptace?

2. Jaké existují souvislosti mezi lidskou pohybovou determinantou tříděnou podle kvalitativních proměnných a proměnnými Wagnerova Hand testu s důrazem na interpersonální adaptaci?
3. Jaké existují souvislosti mezi lidskou pohybovou determinantou tříděnou podle kvalitativních proměnných a kruhově uspořádanými interpersonálními dispozicemi podle Learyho teorie Interpersonální diagnózy osobnosti?
4. Jaké existují souvislosti mezi lidskou pohybovou determinantou tříděnou podle kvalitativních proměnných a subškálami vztahové vazby, vztahovou úzkostností a vztahovou vyhýbavostí podle dotazníku ECR-CZ?
5. Jaké existují souvislosti mezi lidskou pohybovou determinantou tříděnou podle kvalitativních proměnných a emoční empatií měřenou dimenzionálně škálou EES?

2.4 Metodologie výzkumu

Vybraný metodologický přístup k řešení výzkumných otázek lze označit za kombinovaný. Přestože dominantně je se získanými daty zacházeno jako s jednotkami kvantitativní analýzy, v případě třídění lidské pohybové determinanty se uplatňují postupy kvalitativní metodologie. Při formulaci kvalitativních znaků M jsme vycházeli jak z obsahové analýzy vlastních ROR protokolů, tak z analýzy předcházejících textů o lidské pohybové determinantě, které byly publikovány. Přestože proměnná M je své definici konstantní, jsou užity řady úvah o její kvalitě a vztahu této kvality k osobnostním vlastnostem.

2.5 Metody

Hlavní metodou výzkumu se stala Rorschachova metoda. Pro administraci, vyhodnocení a interpretaci byl využit Komprehenzivní systém ve své 4. edici (Exner, 2003), který je aktuálně celosvětově uznávaným jazykem pro výzkum a praxi s Rorschachovou metodou. Vedle základních pravidel skórování uvedených v Komprehenzivním systému byla konzultována autoritativní publikace upřesňující pravidla skórování (Viglione, 2002). Při vyhodnocení a interpretaci bylo také přihlédnuto k systému R-PAS (Meyer, Viglione, Mihura, Erard, & Erdberg, 2011), a to zejména v oblasti doplňujících škál či nových skóků, které nebyly zařazeny do Komprehenzivního systému, ale v pozdějších výzkumech realizovaných týmem R-PAS prokázaly své opodstatnění. Podrobné informace o metodě neuvádíme, neboť se nejedná o cíl této publikace. Zájemce odkazujeme na publikace v češtině (Exner & Petřžela, 2009; Lečbych, 2013a; Polák & Obuch, 2011), případně na primární zdroje týkající

se aktuálních systémů v angličtině (zejména Exner, 2003; Exner & Erdberg, 2005; Meyer, Vigliano, Mihura, Erard, & Erdberg, 2011, Weiner, 2003).

K Rorschachově metodě bylo komplementárně uplatněno dalších pět metod:

- Wagnerův Hand test. Druhá projektivní metoda v testové baterii. Administrace, vyhodnocení a interpretace byly provedeny v souladu s publikací M. Lečbycha (2013b). Metoda sleduje akční tendence vedoucí ke specifickému chování. Vyhodnocení probíhá ve čtyřech oblastech, přičemž jedna z nich je dominantně interpersonální. Bližší informace k metodě jsou uvedeny v kapitole věnované výsledkům a současně odkazujeme zájemce o podrobné informace na samotnou, výše zmíněnou publikaci. K administraci byly použity tabule od vydavatele WPS, Kalifornie, USA.
- Dotazník interpersonální diagnózy – ICL (Leary, Laforge, Suczek, Kožený, & Ganický, 1976). Metoda je určena k sebezposouzení reálného, případně ideálního sebeobrazu v kontextu interpersonálních tendencí vedoucích k chování redukujícímu úzkost. Metoda umožňuje i posouzení druhé osoby. Bližší informace o metodě jsou v příslušné kapitole výsledků. Administrace dotazníku proběhla s využitím materiálů od společnosti Psychodiagnostika Brno, s.r.o.
- Experience in Close Relationships Czech. Dotazník se zkratkou ECR (Brennan, Clark, & Shaver, 1998) byl nejprve upraven pro české prostředí (Lečbych & Pospíšilíková, 2012) a na základě ověření psychometrických charakteristik upraven do verze ECR-CZ (Seitl, Charvát, & Lečbych, in press). Metoda je tvořena dvěma subškálami, vztahovou úzkostností a vztahovou vyhýbavostí, které jsou dimenzionálním vyjádřením stylů vztahové vazby v návaznosti na model dynamiky vztahové vazby v dospělosti. Bližší informace jsou dostupné v kapitole výsledků.
- Emotional Empathy Scale – EES. Nepublikovaný dotazník autorů D. R. Carusa a J. D. Mayera z roku 1998. Metoda je určena k měření konstruktů emoční empatie, přičemž východiskem je empatie jako dispozice dimenzionálního charakteru. Vnitřní struktura je tvořena šesti subškálami, reprezentujícími identifikované faktory emoční empatie, a hrubým skórem celkové emoční empatie. Dotazník byl použit ve své experimentální verzi na základě překladu a úpravy, kterou provedl Seitl se souhlasem autorů dotazníku. Plné znění české úpravy metody a její psychometrické charakteristiky nebyly dosud publikovány. Bližší informace jsou uvedeny v kapitole výsledků.

2.6 Základní a výzkumný soubor

Základní populace našeho souboru je tvořena dospělými obyvateli České republiky ve věku 20 až 59 let. Jde o celou běžnou populaci bez specifického zaměření. S ohledem na velikost základního souboru a náročnost výzkumného postupu nebylo naším cílem při konstrukci výběrového souboru dosáhnout reprezentativnosti odvozené od náhodného výběru. Pro konstrukci výběrového souboru byla zvolena strategie kvótního výběru dle kvót pro věk, rod a vzdělání. Kvóta rodu byla zahrnuta s ohledem na dotazník EES a další metody, které mají normy připravené zvláště pro muže a zvláště pro ženy. Kvóty věk a vzdělání byly zařazeny ze stejného důvodu a současně s přihlédnutím ke skutečnosti, že část proměnných v Rorschachově metodě podléhá variabilitě právě v důsledku těchto charakteristik. Pro stanovení velikosti kvót jsme těžili z demografických údajů o obyvatelstvu, jak doporučuje Hendl (2009). Specificky jsme čerpali z výsledků sčítání lidu 2011, tabulka 605 (Český statistický úřad, 2011). Intervaly pro věk uváděné Českým statistickým úřadem byly sloučeny tak, aby koncepčně odpovídali konci adolescence (20–24), mladé dospělosti (25–34), střední dospělosti (35–49) a pozdní dospělosti (50–59). Intervaly pro vzdělání byly převzaty z dat Českého statistického úřadu dle kategorií níže. Kategorie vysokoškolské vzdělání zahrnuje i absolventy nástavbového a vyššího odborného studia.

Kategorie vzdělání:

- Základní včetně neukončeného
- Střední včetně vyučení (bez maturity)
- Úplné střední (s maturitou)
- Vysokoškolské

Kvóty byly připraveny na výběrový soubor o velikosti 150. Počet respondentů v jednotlivých kvótách byl stanoven tak, aby respondenti splňující kritéria rodu, vzdělání a věku příslušných kvót byli ve výzkumném souboru zastoupeni v obdobné proporcii, jako je tomu v základní populaci (Ferjenčík, 2000). Při sběru dat nebylo přihlíženo k lokalitě. Doplnkově lze podle záznamů z realizace studie uvést, že ke sběru docházelo primárně ve velkých městech – Praha, Hradec Králové, Brno, Olomouc a Ostrava. Celkově byla použitelná data získána od 198 respondentů. Jejich rozložení v rámci kvótních skupin je uvedeno v tabulce 1.

Tabulka č. 1

Rozložení respondentů ve výzkumném souboru dle kvót

Věkové skupiny	20–24				25–34			
	ZV	SV bez m	SV s m	VS	ZV	SV bez m	SV s m	VS
Vzdělání								
Muži	1	4	16	1	1	8	8	8
Ženy	1	1	22	4	0	6	11	10
Celkem osob	2	5	38	5	1	14	19	18

Věkové skupiny	35–49				50–59			
	ZV	SV bez m	SV s m	VS	ZV	SV bez m	SV s m	VS
Vzdělání								
Muži	3	9	10	2	0	7	4	4
Ženy	1	14	13	8	2	9	6	4
Celkem osob	4	23	23	10	2	16	10	8

Některé kvóty byly přeplněné, jiné se naopak nepodařilo zcela naplnit. Problematické se staly zejména kvóty: základní vzdělání ve věkové kategorii 25–34 a 50–59 let (pro oba rody), středoškolské vzdělání bez maturity ve věkové kategorii 35–49 a 50–59 let (pouze muži), vysokoškolské vzdělání ve věkové kategorii 35–49 let (pouze muži). I přes metodologickou spornost uvedeného postupu byli chybějící respondenti doplněni náhodným výběrem z vedlejších kvót, kde bylo naopak respondentů více, než bylo plánováno (např. muži s úplným středoškolským vzděláním doplnili kvótu mužů se středním vzděláním včetně vyučení – bez maturity). Celkový počet přesunutých respondentů mezi sousedními kvótami byl 13. Další práce s výzkumným souborem je popsána v kapitole Primární úprava výzkumného souboru podle Rorschachovy metody.

2.7 Design sběru dat

Pro sběr dat byl použit standardizovaný postup se zapojením pěti výzkumníků. V první polovině roku 2013 byli jednotliví výzkumníci seznámeni s postupem a zaškoleni v administraci jednotlivých metod. Seznámení s principy administrace sebezposuzovacích metod proběhlo jednorázově s následnou supervizí při sběru dat. V případě Rorschachovy metody a Hand testu byl zvolen odlišný postup zácviku. Postupy administrace Hand testu a zápisu protokolu byly výzkumníkům představeny autorem manuálu k metodě (Lečbých, 2013b), který následně prováděl i pravidelnou supervizi. Zácvik pro Rorschachovu metodu byl rozdělen do několika fází. První fáze byla zaměřena na samostudium pravidel administrace metody. Následně se